

11.575
MISKOLCI JOGÁSZÉLET KÖNYVTÁRA

9. SZÁM

Társadalmi védekezés és büntetőjog

Irta :

Dr. FINKEY FERENC

a Magy. Tud. Akadémia tagja, kir. koronaügyész-helyettes,
tiszteletbeli egyetemi tanár

MISKOLC, 1925

MAGYAR JÖVŐ NYOMDAÜZEM ÉS LAPKIDOVÁLLALAT R.-T.

Sozialer Schutz und Strafrecht

Défense sociale et droit pénal

Social Defence and Criminal Law

Különlenyomat a „Miskolci Jogászelet“ 1925. évi
10-ik számából.

Társadalmi védekezés és büntetőjog

Írta :

Dr. FINKEY FERENC

a Magy. Tud. Akadémia tagja, kir. koronaügyész-helyettes,
tisztelőbeli egyetemi tanár

17.975.

Nagyra vagyunk, kérkedünk a XIX. és a XX. század szellemi haladásával, a modern eszmékkal és jelszavakkal, pedig ha ezeket elemezzük, ha egyik-másik modern jelszó mélyére tekintünk, könnyen rájövünk, hogy azok régi igazságok, századok, talán évezredek óta hirdetett eszmék. A modern jogbölcsezet nagy vívmány gyanánt állapítja meg, hogy az igazság a legnagyobb érték s nincs is más abszolút érték, mint az igazság. De hát nem a régi római jogászok tanították-e, amit ma is naponta idézgetünk utánuk, hogy *justitia regnorum fundamentum*. A mai büntetőjog legelső alapeszméje az igazságos megtorlás, vagy u. n. büntető igazságszolgáltatás, évezredek óta vezérlő gondolata a vallási szentkönyveknek, a theologiai, erkölcs-tani íróknak s a világi büntetőtörvénykönyveknek.

Igy vagyunk egy másik, szintén divatos eszmével: a társadalmi védekezéssel is. Az isteni világrend, a természet nagyszerű törvényei, az „*ordo est anima rerum*“, szintén évezredek eszmék s mégis a Kant által formulázott jogállam fogalma, melynek legfőbb feladata minden államtagnak szabadságát biztosítani s ezzel az u. n. jogrendet fenntartani, a XIX. században mint valami megváltó új eszme tűnt fel s lett varázslatosan népszerűvé. Nagyon természetesen és nagyon helyesen, mert ez a jelszó azt az örök igazságot fejezi ki, hogy a jog célja az egyéni szabadság és a társadalmi rend fenntartása, összhangba hozatala. Ez ma már a legközönségesebb jogi tétel, alfája minden jogtudománynak.

Ugyanilyen jogi közhely, hogy a jogrend fenntartásának, tehát a jog általános célja megvalósításának utolsó, de nem legjelentéktelenebb eszköze az állam kezében a büntetés. A büntetési sanctio a zárópecsége minden törvénynek, mely a polároktól valamely pozitív vagy negatív tevékenységet követel. A jogrend fenntartása büntetőjog nélkül elképzelhetetlen. Bizony, ez is ősrégi eszme azonban. Hammurabi, babiloniai király híres törvénykönyve (Kr. e. 2250.) az igazságosság nevében írja elő a királyoknak, hogy irtsák ki országukból a gonoszokat és vétkeket. Manu törvénykönyve (Kr. e. V. század) írja, hogyha a király nem büntetné szüntelenül azokat, akik rászolgáltak, akkor, mint nyárson a halat, úgy sütnék meg az erősebbek a gyengébbeket.

A középkorban a „közismert gonosztevők“ elleni kivételes (Rüge-)eljárás, Angliában a XVI. századtól kezdve a csavargóknak Amerikába transzportálása, az egész Európában három századon át dühöngött boszorkányüldözés, mind a társadalom védelmének jelszava alatt jöttek létre. A XVIII. században pedig G. Hommel és C. Beccaria világosan a társadalom védelmét hirdetik a büntetőjog alapelve gyanánt.

A modern kriminológiai irányok vezérei által a XIX. század végén a fennálló büntetőjog alaptételei ellen új jelszó gyanánt kiadott *társadalmi védekezés* (difesa sociale) a Lombroso és Garofalo által hirdetett „eliminálás“, a Ferrí „társadalmi sanctio“-ja egyáltalán nem új gondolatok, csak új kiadásai a büntetőjog régi alapvető tételének, ami minden időkben az állami büntetőjog másik alapelve volt (az igazságos megtorlás mellett), hogy a büntetés az állam kezében a társadalmi rend fenntartásának kellemetlen, de nélkülözhetetlen eszköze.

A régi világ, lehet mondani, még radikálisabban alkalmazta a Lombroso-féle eliminálást, mikor a büntetéseket rendszeresen irtotta a mindennapos halálbüntetésekkel s még ridegebben gyakorolta a társa-

dalmi védekezést, testcsönkításokkal és botozással akarván érzékeltetően visszariasztani a bűnismétléstől a megbotlottakat.

A társadalmi védekezés azonban, mint az állami büntetés gyakorlati vezéreszméje, ha új gondolatnak nem mondható is, lényegében igaz és helyes, mert szintén egy örök igazságot fejez ki, azt, hogy az államnak gyakorlati szükségből, a büntettek elszaporodásának meggátlása végett a büntettek elleni különös védekezésül kell gyakorolnia a büntetést.

Adolf Prins, a nemrég elhunyt brüsseli egyetemi tanár, a büntetőjogi reformtörökvések leghiggadtabb és legalaposabb vezére fejtette ki elragadó stílussal (La défense sociale, 1910.) a „társadalmi védekezés“, mint új jelszó és „új módszer“ jelentőségét. A régebbi, u. n. klasszikus büntetőjogi iskola beérte azzal, hogy a büntettest, mint egyént vizsgálta és megállapította, hogy a büntettest is ember, aki értelemmel és akarattal van felruházva, akit tehát akaratának hibájáért lehet büntetni. Az új iskola, a természettudományi és sociológiai módszerekkel dolgozó modern büntetőjogi tudomány nem ismeri el a „normális“, a statisztikusok által u. n. átlag-ember fogalmát, — hiszen a büntettest sem lehet elszakítani a környezettől, amelyben él, amelybe akaratán kívül beleszületett. A bűnelkövető ellenkezőleg, mindig „abnormális“ lény, aki vagy rendkívüli, nem normális hajlamokat örökölt, vagy rendkívüli, szerencsétlen körülmények közé került.

Ez a „rendkívüli“ — a Prins terminológiája szerint — „abnormális“ ember tehát, épen lelki sajátosságai miatt állandó veszélyt jelent a társadalomra, a többi rendes (mondjuk normális) békés természetű emberre. A büntettest nem veti alá magát a törvényeknek, nem engedelmeskedik az állami parancsoknak, megszegi a tilalmakat, nem dolgozik úgy mint más hásonsorsú becsületes ember. Az előrelátó kultúrtársadalomnak azért védekeznie kell az ily egyének részéről a társadalmat fenyegető közveszély ellen, így az elmebeteg

elmegyógyintézetbe, — a gyengeelméjűt és az alkoholistát gyógyletartóztató intézetbe, — a dologkerülő dologházba, — az egészséges büntettest fegyházba helyezi el.

A társadalom védelme eszerint a mai büntetőjognak épen oly fontos vezérelve, mint az igazság érvényesítése. A régi világ öntudatlan s durva, primitív önvédelmi eszközei helyett a modern államok céltudatos kriminálpolitikát dolgoztak ki a büntettek különböző osztályai ellen. Ez a vezérelv az a főpillér, amelyre a tervszerű újabb és újabb reformkivánságokat felépítjük. A „salus rei publicae“ ősi eszmének ez a modern kiépítése hozta létre már a háború kitörése előtti időkben Európa- és Amerikaszerzte a különböző büntetőjogi reformtörvényeket, így különösen a gyermek és fiatalkorban levő bűnelkövetőknek specifikus kezelését, ezek ellen különböző kényszernevelő és erkölcsjavító intézkedéseket, — a hivatásos, megrögzött büntettek ellen pedig a fokozottan szigorú büntetési tetteket és utólagos *biztosító intézkedéseket* (a fegyház kitöltése után az ilyen közveszélyes büntetteknek dologházba szállítását).

Igy született meg a mai büntetőjogban a büntetésnek u. n. klasszikus fogalma mellett a „biztosító intézkedések“ új fogalma, mely a háború előtti években megjelent számos új büntetőtörvényjavaslatban már kifejezetten befogadásra talált. Adjunk jogot és módot a büntető bírónak, hogy ne csak a büntetés nemét és mennyiségét szabja ki az egészséges büntetteknek, hanem az orvosi szakvélemény alapján elmebetegnek minősített bűnelkövetőt elmegyógyintézetbe, — a gyengeelméjűségből vétkező vagy alkoholista büntettest gyógyletartóztató intézetbe, — a munkakerülésből bűnözőt dologházba utalhassa.

A társadalom védelme, mint büntetőjogi vezér eszme, döntötte meg azt a régi, orthodox felfogást, hogy a büntetőjognak semmi köze a szociális kérdésekhez, a büntettek és a bűnelkövetés elleni általános

profilaktikus intézkedésekhez. A mai büntetőjog elismeri ugyan az igazságos megtorlás primatusát, — ma is azt tartjuk, hogy bűncselekmény nélkül nincs helye büntetésnek s a büntettesre cselekményének súlya és az ő alanyi bűnössége arányában ki kell szabni a megfelelő igazságos és szükséges büntetést. De ezzel nem érjük be. A büntetőjogásznak s büntető bírónak, aki a büntetésekkal foglalkozik, nem szabad strucc módjára homokba dugnia fejét az előtt a fenyegető társadalmi veszély előtt, amit egyik-másik bűnelkövető képvisel. A bírónak módot és lehetőséget kell nyújtani arra, hogy oly intézkedéseket rendelhessen el a büntetés mellett, esetleg ahelyett, melyek alkalmasak lesznek az elítélt személytől bizton várható újabb bűnelkövetés elhárítására. Ezt célozzák az említett biztosító intézkedések, melyek ki fogják egészíteni és tökéletesíteni a büntetőjog fegyvertárát a bűnelkövetés és a büntettek elleni harcában.

A háboru kitörése óta eltelt tiz esztendő csak megerősíthet bennünket a reformkövetelés helyessége és szüksége felől. A büntetőtörvénykönyvek ily értelmű kiegészítése, illetőleg átdolgozása elől, ha haladni akarunk s ha a *salus rei publicae*, a becsületes dolgozó társadalom védelmét komolyan előrevinni kívánjuk, nem lehet többé kitérnünk. E mindenképen szomorú és szerencsétlen évtized tapasztalatai alaposan igazolják a háboru előtti kriminálpolitikai programmunk reális voltát. A gazdasági visszaélések áradata, a vagyon elleni bűncselekmények egészen új alakjai és azok epidémiaszerű elterjedése, az élet és a testépség elleni bűncselekmények erős felszaporodása, a raffináltan kegyetlen gyilkosságok, a mindennapos automobil-gázolások eléggé szemmeláthatóan és kézzelfoghatóan illusztrálják azt a közveszélyt, amit a bűnelkövetés és a büntettek a társadalomra, mindnyájunkra képviselnek.

Ez ellen a kriminális veszély ellen a kriminális védekezés nemcsak logikus és természetes, de önmagunk és becsületes embertársaink iránti köteleesség. Maga a

büntetés, az elkövetett bűncselekménynek a törvény által előírt fenyítő eszközökkel sújtása, amennyire szükséges és üdvös hatása, ép oly elégtelen a büntetések egész csoportjaival, egyes különösen veszélyes osztályaival szemben. Ezek ellen a „közveszélyes“ büntettes csoportok (elmebetegek, gyengeelméjűek, alkoholisták, megrögzöttek) ellenében a háboru előtt is követelt különböző *biztosító intézkedések* törvénybeiktatása a legközelebbi jövő kriminálpolitikai feladata. Ez csak folytatása lesz az 1913. évi XXIII. t.-cikkkel, „a közveszélyes munkakerülőkre“ nézve meghonosított „dologház“ intézményével megindított helyes társadalomvédelmi bűnügyi politikának.

Addig is azonban, míg ezek a reformtörvények megszületnek, a büntető bíróságoknak fokozott kötelességük, hogy az ilyen közveszélyes büntettekkel szemben a büntetés helyes mérvü megállapításával védjék a társadalmat. Hiszen az is tisztázva van már, hogy a büntetés nem csupán megtorlás, nem merő bajjal sújtás akar lenni, hanem azáltal az elítéltet felemelni, megjobbitani s az új bűnelkövetéstől visszatartani kívánja az állam. Ezt azonban a nagyobb, veszélyesebb büntettekkel szemben aligha érjük el a túlságos enyheséggel, a minimális büntetésekkel. Különösen az élet és testépség elleni súlyosabb bűneseteknél és a vagyon elleni nagystilü merényleteknél akárhányszor érthetetlen lágy kézzel méri ki az alsó bíróságok a büntetést, az első foku ügyészek pedig igen gyakran nem élnek perorvoslattal az elítélt terhére. A felső bíróságok sokszor bosszankodva kénytelenek helybenhagyni az ilyen álhúmanus ítéleteket csak azon okból, mert nem volt megfelelő perorvoslat. Amily oktalan és helytelen a túlszigor, ép oly ferde és még rosszabb hatása a túlzott enyhesség, a lágyszívűség. A nagyszabásu, a közveszélyes büntettekkel szemben úgy az igazság eszméje, mint a társadalom védelmének helyesen felfogott gondolata igazolják és megkívánják a fokozottabb szigort.

